

2. Аверін М., Аверіна Т., Болотін Ю., Львов Є., Філоненко Л. Концепція самоорганізації розвитку особистості учня у навчально-виховному процесі // Рідна школа. – 1993. - №8. – С.53-60.
3. Амирова С.С., Мосолов В.М., Сечина Г.П., Сухорукова Н.И. Самоорганизация личности в процессе обучения // Педагогика.–1993. - №5. – С.49-52.
4. Кондрашова Л.В. Формування професійних рис педагога в умовах вищої школи//Педагогіка вищої та середньої школи.– Кривий Ріг, 2005. – Вип.11. – С.18-29.
5. Коржова Л.С. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень. Дис...канд. пед. наук. – Кривий Ріг, 2002.
6. Фридман Л.М. Педагогический опыт глазами психолога. – М.: Просвещение, 1987. – 223 с.

Р.В.Кондратенко

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статье рассматриваются современные вопросы профессиональной деятельности воспитателей дошкольных учреждений. Анализ программ по дошкольному образованию показывает важность быть готовым к воспитанию ответственности личности дошкольников.

The article covers of the contemporary the issues of the professional activities the tutors in the pre - school establishment. The analysis the program is on the pre - school education show oneself importance to be ready of the upbringing of responsibility of the person under -fives.

Постановка проблеми. Національна сучасна система освіти і науки визначила серед пріоритетів щодо забезпечення якісної дошкільної освіти забезпечення підготовки у вищих навчальних закладах високопрофесійного спеціаліста, який має активну соціально-педагогічну позицію. Про це свідчить Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), який визначив, що «педагогічний працівник дошкільного навчального закладу -

особа з високими моральними якостями, яка має відповідну вищу педагогічну освіту, забезпечує результативність та якість роботи» [3, 26-27]. Це обумовлюється, перш за все, модернізацією першої ланки освіти - дошкільної. У наш час проблема кадрів із високою кваліфікацією є нагальною. Адже перехід із авторитарного (дисциплінарного) на демократичний (особистісно-орієнтований) стиль виховання й навчання вимагає від педагогів дошкільного закладу перегляду пріоритетів своєї діяльності, спрямовуючи її на надання дитині свободи розвитку й самовираження; спрямування педагогічного процесу на розвиток особистісних якостей, зокрема відповідальності як невід'ємної умови творчого саморозкриття особистості.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням професійно-педагогічної діяльності займалися В.Андрющенко, А.Бойко, Ф.Гоноболін, Н.Ємельянова, І.Зязюн, М.Козак, Л.Кондрашова, М.Коць, Н.Кузьміна, А.Ліненко, С.Литвиненко, В.Сластьонін, А.Щербаков та ін. Визначення основних складових, шляхів, методів, умов успішної підготовки і, як наслідок, професійної готовності майбутніх освітян-вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної діяльності здійснювали такі науковці дошкільної педагогіки й психології, як Л.Артемова, А.Богущ, К.Волинець, Т.Книш, Л.Крайнова, О.Кучерявий, І.Луценко, Л.Машкша, М.Машовець, Т.Поніманська та ін.

Метою нашої статті стало визначення основного кола питань щодо готовності до якісної професійної діяльності майбутніх вихователів в умовах сучасного дошкільного закладу. Це спонукало до розв'язання таких завдань:

- дослідити позицію вихователя в педагогічному процесі в сучасних умовах;
- визначити актуальність формування готовності майбутніх вихователів до виховання в дошкільників відповідальності на основі аналізу чинних вітчизняних дошкільних програм виховання.

Результати дослідження. Орієнтуючись на особистісне виховання, вихователі мають забезпечити комфортне перебування дітей у дитячому садку. Сучасний педагог-вихователю повинен направляти свою діяльність не лише на результат знань, умінь і навичок дошкільників, а й на такі

важливі компоненти особистісного становлення, що окреслені Базовим компонентом дошкільної освіти, як дитячий світогляд, особиста свідомість, потребово мотиваційна сфера, емоційно-чуттєва сфера, воляова сфера, базові якості особистості [4, 65].

Специфіка педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу обумовлена, з одного боку, чітким плануванням навчально-виховного процесу, поетапністю його здійснення, складанням конспектів із різних видів діяльності, а з іншого - прийняттям позиції вільної творчої взаємодії, коли вихователь повинен стати другом і радником. За тлумаченням І.Беха [1], саме така позиція вихователя активізує вищий рівень самосвідомості особистості дитини, сприяє набуттю власної відповідальної свободи.

У навчальному посібнику Т.Поніманської зазначається, що «особистісно орієнтована модель освіти пред'являє високі вимоги до його особистісного, професійного розвитку, комунікативних умінь і навичок, особливо до уміння бути активним учасником особистісно-орієнтованого спілкування» [6, 134]. Педагог повинен також оволодіти такими особистісними якостями:

- здатність до рефлексії й контролю педагогічної діяльності;
- здатність до своєчасного розвитку особистості дитини;
- здатність до самовдосконалення своєї професійної майстерності. В.Сластьонін розглядає педагогічну діяльність як складну систему. Вчений приєднується до поглядів Н.Кузьміної, котра виділяє такі компоненти педагогічної діяльності: конструктивний, організаторський, комунікативний. Підтримуючи позицію А.Щербакова, розглядає: інформаційну, розвиваючу, орієнтаційну, мобілізаційну та дослідницьку функції. Однією з найбільш вагомих він вважає педагогічну дію як єдність мети та змісту [10, 18-20].

На думку В.Володька [2, 96], до основного змісту педагогічної діяльності входять чотири основні функції:

- навчальна - завдяки "суб'єкт суб"єктивним" відносинам, педагог не тільки повинен давати готові знання дітям, а й допомагати їх здобувати самостійно;

- виховна-педагог покликаний виховувати всебічно розвинену людину, спонукаючи її до подолання труднощів, формування особистісних рис. Якщо в дитини-дошкільника, затвердженям І.Беха [1, 157], виховувати в більшій мірі якусь одну особистісну базову якість, то вона допоможе потім розвинути інші;
- наукова-педагог повинен завжди самовдосконалюватися, збагачуючи свій досвід інноваційними технологіями, адже педагогічна діяльність має відповідати вимогам часу й змінювати свої структуру та зміст;
- організаційна спонукає педагога до виявлення своїх організаторських здібностей, які допомагають якісно здійснювати навчально-виховний процес.

Педагоги дошкільних закладів повинні спрямувати свою діяльність на забезпечення життєвої компетенції особистості, тобто на забезпечення життя дошкільника в умовах свободи для здійснення відповідальних життєвих виборів.

Під відповідальністю особистості дитини дошкільного віку ми розуміємо інтегративну якість особистості, що характеризується самостійно обраним, усвідомленим виконанням певних обов'язків, вчинків, дій згідно соціальних та моральних норм [5, 100].

Завдання вихователя - зробити дитячу відповідальність свідомою та дієвою. Проте досвід роботи в дошкільному навчальному закладі показав, що існують певні труднощі у молодих фахівців з цієї проблеми. Випускники вищих навчальних закладів не готові до виховання відповідальності старших дошкільників; в їхній роботі виникає ряд суперечностей між практичною професійною діяльністю та теоретичними знаннями з фахових дисциплін. Все це спонукає до удосконалення підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності.

В останні роки відбулися значні зміни в структурі та змісті дошкільної освіти. Змінився й зміст програм з дошкільного виховання, в яких визначено важливість виховання відповідальності у дошкільників.

Програма «Малютко» (1999) спрямовує діяльність педагогів на розвиток у дошкільників цілеспрямованості,

самостійності, ініціативності, наполегливості [7, 51-52]. Усе це спонукає дошкільників бути активними суб'єктами власного життя, досягати бажаного результату, іти на безкорисливий ризик, мати право робити помилки. Саме в цих конструктивних положеннях і закладена сутність виховання особистої відповідальності старшого дошкільника. Особистість, яка спроможна підкорити свою власну волю, бажання на радість собі та оточуючим, буде й відповідальною, і вільною водночас. Аналізуючи розділи програми, ми помітили, що майже в кожному з них простежуються виховні завдання щодо формування відповідальних ставлень у старших вихованців. Наприклад, розділ «Дитина і навколишній світ» націлює вихователів щодо навчання своїх підопічних: «...учити відповідально ставитися до трудових доручень, доводити розпочату справу до кінця» [7, 153]. У розділі «Праця» зазначено, що педагоги повинні поряд із позитивним ставленням до праці, виховувати й відповідальність [7, 266]. Загалом же у програмі простежується виховна лінія щодо відповідальності, але в інших розділах вона не конкретизована, що призводить до нечіткого усвідомлення вихователями дошкільних закладів важливості виховання цієї особистісної якості дошкільників старшого віку.

У програмі «Дитина» (2003) основними завданнями дошкільного закладу, а отже і педагогів, визначено:

- забезпечення умов для повноцінного і різнобічного розвитку дитини з метою виховання ініціативної, творчої особистості, яка вмє бути й старанним відповідальним виконавцем, і лідером, організатором;
- забезпечення умов для виховання в дітей почуття гордості й відповідальності за духовні та культурні надбання свого народу [8, 4].

У розділі «Зростає особистість» вказано на необхідності професійної готовності вихователів, які, плануючи педагогічний процес, повинні надавати дітям право власного вибору та збільшити їхню свободу, організовувати різні види діяльності. Такий підхід спонукає до формування самосвідомості, самопізнання, а під час практичної діяльності створює умови,

коли б дитина могла виявити здатність добровільно взяти на себе відповідальність за щось або за когось [8, 24].

Аналізуючи розділ для старшого дошкільного віку «Наша старша група», ми бачимо, що всі визначені завдання виховання є передумовами виховання у дітей відповідальності. Вихователь повинен спрямувати свою педагогічну позицію на забезпечення таких важливих складових виховання дітей, як дотримання правил поведінки і норм моралі, створення атмосфери взаємодопомоги, толерантності, взаємних переживань, реалізація ініціативності, самостійності та творчості, знання про права й обов'язки.

У цілому ми можемо стверджувати, що програмою «Дитина» окреслені вимоги та завдання перед педагогами-вихователями щодо надання сучасної якісної дошкільної освіти, у тому числі й виховання такої базової характеристики особистості як відповідальність.

У 2004 році була створена колективом науковців під керівництвом О.Кононко Програма розвитку дитини дошкільного віку. У даний момент вона є експериментальною, але ми можемо зазначити, що структура програми та її зміст суттєво відрізняється від попередніх. Саме в ній закладений особистісний підхід до виховання дітей.

У блоці «Загальні показники компетентності» показано, що у всіх сферах Базового компонента дошкільної освіти дитина здатна виявляти відповідальність у різних формах активності (фізичної, соціально-моральної, пізнавальної, мовленнєвої, художньо-естетичної, креативної). В окремому розділі «Базові якості особистості» ґрунтовно висвітлено показники відповідальності дитини старшого дошкільного віку. Автори зазначають, що «відповідальність як базова якість особистості, важливий морально-етичний регулятор міжлюдських стосунків, стимулятор активної діяльності, запорука продуктивного життя» тільки зароджується. Натомість у старших дошкільників вона виступає як:

- готовність виконувати складні для неї й водночас соціально значущі завдання;
- вміння диференціювати права й обов'язки;
- усвідомлювати значущість своєї діяльності й поведінки;

- самостійно покладати на себе обов'язки за когось, щось;
- уміння відповідати за свої вчинки, дії;
- поводитися у відповідності з моральними нормами поза контролем сторонніх [9, 136-137].

Висновки. Таким чином, готовність до роботи в нових умовах потребує від вихователя сучасного дошкільного закладу високого рівня дослідницької активності, пошуку шляхів професійного самовдосконалення, чітко сформованої власної педагогічної позиції, а також вироблення вміння розбиратися та впроваджувати в практику роботи запропоновані програми з дошкільної освіти. Майбутнім вихователям необхідно бути, окрім того, готовими до впровадження особистісно орієнтованої моделі взаємодії з метою забезпечення становлення особистісних якостей, однією з яких є відповідальність. Тому **перспективу подальшого наукового дослідження** ми вбачаємо у виявленні змісту та структурних компонентів готовності майбутніх вихователів до виховання відповідальності у дітей старшого дошкільного віку.

*У вирішенні проблеми
використані підходи Т.Царук*

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. - Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод.вид. - К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Володько В.М. Основні проблеми підготовки майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія, 1999. - № 2. - С. 89-98.
3. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту, Упоряд. К.Л.Крутій, Н.В.Погребняк. - 4-те вид., доп. Запоріжжя: ТОВ «ЛШС» ЛТД, 2005. - 336 с.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук. метод. посіб. Під ред. ОЛ.Кононко. - К.: Ред., журн. «Дошкільне виховання», 2003. - 243 с.
5. Кондратенко Р.В. Відповідальність як важливіш показник вихованості особистості дитини. Педагогіка вищої та середньої школи: Зб. наук. пр. Під ред. Буряка В.К. - Кривий Ріг: КДПУ, 2004. - Вип. 7.- С. 97-102.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навч. посіб.- К.: Академ-видав, 2004. - 456 с.

7. Програма виховання дітей дошкільного віку «Малюток» Під кер. З.П.Плохій. - К., 1999. - 286 с.
8. Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років «Дитина» Під кер. О.В.Проскура та // . - 2 вид., доп. - К.: Богдана. - 2003. - 328 с.
9. Програма розвитку дитини дошкільного віку Під кер. О.Л.Кононко. - К.: Світич, 2004. - 149с.
10. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. - М.: Просвещение, 1976. - 160с.

Е.А.Аннюк

РОЛЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПОТРЕБНОСТИ САМОВЫРАЖЕНИЯ СТУДЕНТОВ В БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Стаття має за мету з'ясувати значення психолого-педагогічних знань про соціальне самовизначення особистості в процесі формування потреби самовираження студентів педагогічного вищого закладу в майбутній професійній діяльності.

The aim of the article is to determine the importance in terms of psychological and pedagogical knowledge about social self-identification of personality in the process of forming students' needs of self-expression in their future professional activity.

Официальное вступление Украины в Болонский процесс (2005 год, май) – яркое свидетельство сдвигов в определении приоритетного направления образовательной политики нашего государства. Одной из главных задач современной государственной политики в области образования является улучшение его качества и равный к нему доступ. Как отмечалось в докладе директора Института высшего образования АПН Украины, профессора Василия Ткаченко на заседании итоговой коллегии Министерства образования и науки от 23 февраля 2006 года, «...образовательная политика сегодня – это процесс (в частности образовательно-профессиональных программ и учебных планов), а также